

REVOLUCIONARNOST BLANQUIJEVE POLITIČKE MISLI

Auguste Blanqui¹ rano otkriva društvene nepravde. Na Procesu petnaestorici 1832. godine, pred senskim porotnim sudom, u svojoj dvadeset i sedmoj godini, on brani **proletere**, primjerima pokazuje da između vukova i janjaca ne može biti saveza, suradnje kapital — rad; u društvu, kakvo je francusko koje se tek počinje industrijski razvijati, postoje dva antagonistička bloka — proletarijat i kapitalisti. Njihovi su interesi nepomirljivi, dijametralno oprečni; proletere, siromahe, pljačkaju, eksploatiraju kapitalisti; kapitalistički žrvanj cijedi iz njih i posljednju snagu. Proletarijat, u stvari radnici koji su desetljeće-dva ranije došli sa sela — oni ne znaju još ni čitati ni pisati — i zanatlijski radnici koji imaju borbene tradicije, jesu klasa par excellence.

U obrambenom govoru na Procesu petnaestorici Blanqui je izložio svoju političku filozofiju. Taj socijalistički manifest, primjer jasnoće i blistavog izražavanja misli, značio je odlučnu, prekretničku etapu u povijesti socijalizma i radničkog pokreta uopće. Nasuprot mnogim socijalistima utopistima, Babeufu i Buonarrotiju čijim se idejama nadahnjivao i koga je poznao, tri godine mlađem (1808) Nijemcu, teoretičaru utopijskog komunizma Wilhelmu Weitlingu, osvjetlio je klasnu teoriju; ne na osnovi teorijskih pretpostavki već poslije lionskog klasnog okršaja između proletarijata i buržoazije 1831. godine, posebno 1834, posmatranja bijede na jednoj i obilja na drugoj strani u Parizu i francuskim pokrajinama. Sin konventovca, buržuj porijeklom, imao je čast da proklamira klasnu borbu (P. Lafargue) i da u **Proglasu narodu**, pisanom u tamnici, izrazi i činom potvrdi stavove koje će Marx iznijeti u **Klasnim borbama u Francuskoj 1848-1850** (1850) i u **18. brumairu Louisa Bonaparte** (1852).

Glava i mozak proleTERSKE partije, Blanqui, kako je Marx obilježio njegovu ulogu u Francuskoj četrdesetih godina, težio je ostvarenju novog društva. Sve je podređivao tome cilju. Kako bismo drugačije mogli objasniti — to potvrđuju svjedočanstva njegovih suvremenika, prvenstveno divno, klasično djelo **Zatočenik** Gustava Geffroya² — njegovu nesalomivost pred klasnim protivnikom, da duge godine na robiji i tamnički režim, u nekim razdobljima strašno okrutan, nisu slomile njegov duh, pomračile um i skrnhale njegov njež-

¹ 1. II 1805 — 1. I 1881; u zatvorskim ćelijama, van slobode, proveo 43 godine i dva mjeseca.

² Gustave Geffroy: *L'Enfermé*, Paris 1897.

no sazdan organizam. Blanquija je prožimala ista misao kao i Marx, izražena u **Ranim radovima**, da je zavidno biti među onima koji ulaze u nov život, to treba da bude naša sudbina.³ Ali s jednom razlikom — Blanqui uvijek sanja i misli o bunama, ustancima i revolucijama, na najisturenijoj je barijadi, ne povlači se u kabinetska teoretiziranja već praktičnim revolucionarnim radom ubrzava kretanje ka uspostavi komunizma, jedine moguće organizacije društva, jer samo on, komunizam, pored ostalih rješava i sve ekonomske probleme; jer komunističko društvo znači nemogućnost da čovjek ubije brata svoga.

U tom određenju komunizma, da čovjek ne može ubiti svoga brata, sadržane su sve dimenzije Blanquijeva poimanja besklasnog društvenog uređenja; etičke, socijalne, kulturne i prosvjetne, političke i ekonomske. Na prvo je mjesto postavio čovjeka kao i Marx koji misli na društvo u kojem će biti omogućen »potpun povratak čovjeka sebi, povratak čovjeka kao društvenog, tj. čovječnog čovjeka.«⁴ Pri tome ne smišlja recepte novog budućeg društva. On prezire programe, prema tim fantazijama odnosi se slično osnivačima naučnog socijalizma koji smatraju da svaki korak učinjen unaprijed, svaki stvarni pokret vrijedi više nego deset programa. Programi su, stoji u Blanquijevoj rukopisnoj ostavštini,⁵ romani o budućnosti da bi se zaboravila prošlost i sadašnjost; ti nemogući programi su mistifikacije, jedna od najopasnijih laži. To su špekulacije i sanjarije. Zato »vječni sužanj« Blanqui ne definira cilj koji nije moguće definirati, čudo koje stalno izmiče, reflektira se tko zna gdje, na neplodnoj zemlji ili u prozračnim oblacima.⁶ U pozdravnom govoru **Proglas narodu**, odaslatom u London u veljači 1851. godine, snažnom tekstu političke literature, koji će Marx i Engels prevesti na njemački i rasturiti u trideset tisuća primjeraka u Njemačkoj i Engleskoj, Blanqui se obraća proletarijatu u istom smislu: predstavnici raznih doktrina koji se takmiče i bore za simpatije masa, možda će jednog dana ostvariti svoje obećanje o provođenju reformi i blagostanju naroda, ali pod uvjetom da se drže one narodne »bolje vrabac u ruci nego golub na grani.« Te doktrine bijedno bi se izjalovile ako bi narod, u krajnjem zanosu za teorije, zaboravio jedino praktično sigurno sredstvo — silu.

Otjelovljenje svojevrstnog uzvišenog idealizma, Blanqui je još određeni-ji u komentaru u povodu pomenute zdravice, u **Komediji s programima** (travanj 1851), u kojem ironično govori o proroku, nepoznatim horizontima, otkrivanju novog svijeta. »Postoje samo programi, to jest nove laži, nove mistifikacije, predigra novog otpadništva«, nove izdaje interesa proletarijata. »Progovorimo malo o tim receptima, o tim panacejama koje se izlažu na stupcima velikih i malih listova! Progovorimo malo, produžava Blanqui karakterizirajući idejna i politička strujanja svog vremena, o upravljanju narodom putem samog naroda i svim onim budalaštinama i fantazijama koje bijedni radnik shvaća ozbiljno i čiji akteri pucaju od smijeha iza kulisa. Kako proleter ne vide da su naša gospoda i gospodari tako ponosni na svoje privilegije, tako predostrožni u očuvanju svoje vlasti i da su ta tobožnja evanđelja samo programi opsjenjivača?« Sve te rasprave o mogućim oblicima budućeg društva su

³ K. Marx-F. Engels: **Rani radovi**, str. 32.

⁴ *Ibid.*, str. 228.

⁵ Auguste Blanqui, Nacionalna biblioteka, Pariz, Ruk., 90-95.

⁶ G. Geffroy: **L'Enfermé**, str. 63.

skolastika.⁷ Dosljedno, u **Komunizmu — budućnosti društva** (1869-1870) piše da »kapitalistička doktrina« poziva komunizam, svog mladog suparnika, da u pojedinostima opiše buduću organizaciju i riješi sve teškoće koje ona predviđa, da predstavi svoje zdanje potpuno, od podruma do tavana, ne izostavljajući ni klina ni čavla; kako će građanin nove Salante raspolagati sobom, svojim vremenom, kako će udovoljavati svojim željama za putovanjem i odmorom ... Ne treba li se diviti naduvenosti novih Likurga koji se mirne duše smatraju pozvanim da sastavljaju član za članom zakonika budućnosti? Čini se da se boje da jadne buduće generacije neće znati kako da stupaju, njih treba naučiti da slobodno hodaju. Protiv sijanja i sijača iluzija s ma koje strane dolazile, Blanqui vjeruje da je »kruna civilizacije« komunizam. Ali on neće biti nametnut dekretom već uspostavljen slobodnom odlukom zemlje, postupno dugogodišnjim odgojem i prosvjećivanjem ljudi. Jer društvo koje je sagradilo dugo ugnjetavanje, ne preobražava se bez strašnih, teških bolova i radnici će moći ubirati plodove tog preobražaja samo s mnogo strpljenja i energije. Ne treba ih nipošto pripremati za neposredno uživanje već na dugu i ogorčenu borbu.⁸ U kolektivizmu, što je sinonim za komunizam, neće biti privatne svojine, ljudska jedinka neće patiti.

Već 1834. godine u napisu **Tko sprema kašu treba da je jede**, pripremljenom za list »Liberateur«, Blanqui razvija misli o komunizmu, posebno o asocijaciji. Socijalist-integralist Benoît-Malon ustvrdio je da je Blanqui tim članom prvi u Evropi formulirao kolektivizam, istina u rudimentarnom obliku.⁴ Ako je autor **Historije socijalizma i Integralnog socijalizma**, neko vrijeme blizak »okovanom proleterskom Prometeju«, mislio na Marxove spise, **Manifest Komunističke partije** na prvom mjestu, bio je u pravu jer će Marx tek slijedeće godine (1835) pisati svoj maturski rad **Razmišljanje mladića prilikom izbora poziva**, koji potvrđuje bogatstvo autorova duhovnog života. Pogotovo ako je imao u vidu socijaliste-utopiste, Blanqui jeve prethodnike i suvremenike. Ideju o asocijaciji, »veličanstvenom oruđu progresu«, Blanqui utvrđuje i razvija i kasnije kao »slavne principe« koji mogu činiti samo dobro. Što je asocijacija, emfatično — pita on, ako nije »veliki pristup i posljednja riječ komunizma«. Korist od asocijacije, buduće majke komunizma, postat će jasna svom industrijskom proletarijatu kad vlada počne prosvjećivati narod, i pristupanje asocijaciji u tom slučaju može se vrlo brzo ostvariti. Seljaci neće tako brzo spoznati prednosti asocijacije: za seljaka bi bio brodolom utapanje njegove parcele u moru zemlje čije granice ne zna. Riječi »podjela zemlje« i »zajednica« zvone na uzbunu u njegovim ušima. Seosko stanovništvo, izričito naglašava Blanqui u **Neposrednim mjerama** (1869-1870), to jest mjerama neposredno poslije zavođenja »pariske diktature«, diktature proletarijata, treba navikavati da ne sluša riječ asocijacija kao prijetnju već kao nadu. Dovoljno je tvrditi da je kolektivistički poredak naprosto potpuna asocijacija sve zemlje, formirana od pojedinačnih asocijacija, narasla uzastopnim udruživanjem. Kad već postoji politička asocijacija, Blanqui piše — francuskog teritorija, zašto širenjem tih ideja ekonomska asocijacija ne bi postala njena prirodna dopuna? Uz to »zašto« on stavlja smotreno i vidovito »ali«: treba izjaviti da

⁷ P. Lafargue: **Auguste Blanqui, souvenirs personnels**, »La Révolution française«, 20. IV 1879. str. I.

⁸ A. Blanqui, Ruk. 90-95, Nacionalna biblioteka, Pariz.

⁹ G. Geffroy: **L'Enfermé**, str. 63.

nitko nikada neće biti prisiljavan da se sa svojim poljem pripoji nekoj asocijaciji i, ako u nju uđe, bit će to na osnovu potpune i slobodne volje.

Blanqui je polazio dalje od asocijacije i komunizma. Godine 1852. u zatvoru Belle-Ile en mer, on zapisuje svoju dosad nedovoljno osvjetljenu misao: »Pravilna anarhija je budućnost čovječanstva.« I nešto dalje nastavlja: »Vlada u pravom smislu riječi, konačni cilj društva, jest nepostojanje vlade dok svaki građanin ima upravo onoliki koliki je potreban svoj dio vlasti i da apsolutna ravnoteža vlasti vlada među svima, to jest da nitko ne vlada. Hijerarhija u ovom slučaju nije više nego jednostavna primjena podjele rada i u njoj nije sadržana nijedna ideja koja je danas sačinjava. U njoj nije implicirano ni uvažavanje ni potčinjavanje, ni obziri ni više prinadležnosti, ni materijalna uživanja ni trijumf samoljublja, ni autoritet ni utjecaj, ni nadmenost; napokon, nijedan element današnje vlasti.« Jednog dana u budućnosti bilježi Blanqui na istom mjestu, ljudi neće moći shvatiti šta je značila i bila vlast u našem nesretnom vremenu. Nama već istočnjačke monarhije izgledaju kao monstrumi. Naše današnje vlade izazvat će u našim potomcima ista osjećanja strave i užasa.¹⁰

Kao u poeziji, tako se i u političkoj literaturi i u naučnim raspravama, futurološkim vizijama, polemikama i pamfletima, lako razaznaju tuđi utjecaji. Neki historičari radničkog pokreta i marksističke misli školnički su tragali za Marxovim utjecajem na Blanquija i nisu ga našli, iako je poznato da su se Marx i Blanqui uzajamno uvažavali i cijenili. Roger Garody nije ga takođe pronašao pa je u razdoblju, prije nego što je izveo svoj antidogmatski saltomortale, Blanquijeve kritike kapitalističkog društva, poglede o socijalizmu proglašavao eklekticističkim, povezavši Blanquija sa »slučajem André Martyja«. Blanqui se podsmjehivao eklekticima, Proudhonu na primjer, kojega je nazivao »higrometrom«. Originalnost političke misli »nespornog revolucionara i vatrenog pristaše socijalizma« (Lenjin), njeno značenje u revolucioniranju i preobražaju svijesti proletarijata ne bi bila natrunjena ako bismo međutim u pogledima na **regularnu anarhiju** i pronašli trag Proudhonova rada **Opće ideje o revoluciji u XIX stoljeću** ili nadahnuće prijatelja babuviste Gabriela Charavaryja, jednog od osnivača prvog anarhističkog lista »Humanitaire«; ako bismo u prvim političkim istupima osjetili rječnik Filippa Buonarrotija, sudioniku Zavjere za jednakost i pisca istoimenog djela koje se 1828. godine pojavilo u Bruxellesu; isto tako Saint-Simona čiju će doktrinu, kao i ostalih »socijalističkih škola« potkraj šezdesetih godina prošlog vijeka vehementno kritizirati.

Blanqui nije sistematski izložio svoje poglede, uokvirio ih u ideološku »model-tamnicu«, ali se borio desetljećima, gotovo pola stoljeća, i za jasna određenja pojmova i klasnih odnosa, što se naročito ispoljava u **Pismu Mailardu** (1852), svojevrsnom političkom programu blankista poslije poraza Februarske revolucije. Naglašavanjem i propagiranjem svog stajališta da su oružje i organizacija odlučujući faktori progresa, pobjede proleterske klase, došao je u idejno revolucionarno srodstvo s Lenjinom koji je u djelu **Korak naprijed, dva koraka nazad** 1904. godine pisao da proletarijat nema drugog oružja u borbi za vlast osim organizacije.

¹⁰ A. Blanqui, Ruk. 95-81, Nacionalna biblioteka, Pariz.